

РОЛЬ ПРОФ. М. В. САЛТЕВСЬКОГО В РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ І СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ

МИХАЙЛО САЛТЕВСЬКИЙ – ЗНАНИЙ КРИМІНАЛІСТ, СУДОВИЙ ЕКСПЕРТ, ВІНАХІДНИК І НОВАТОР

Шепітько В. Ю.

завідувач кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України, м. Харків

Розвиток науки залежить від конкретних особистостей, видатних дослідників. Яскравим віддзеркаленням ролі особистості в історії криміналістики є внесок професора М. В. Салтевського до теорії криміналістики і судової експертизи. За словами Р. С. Белкіна – М. В. Салтевський людина невгамовної енергії, повний самих різних ідей, які він наполегливо прагнув запровадити у життя.¹

У цьому році виповнюється 100 років від дня народження М. В. Салтевського (8 листопада 2017 р.). Мені безпосередньо пощастило разом працювати з професором М. В. Салтевським у вищому навчальному закладі – Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого (нині – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого) й у науково-дослідній установі – Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності (нині – НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України).

М. В. Салтевського завжди відрізняв експериментальний пошук у вирішенні наукових завдань, велике захоплення науково-технічними засобами, намагання впровадити в слідчу та експертну практику новітні прийоми, методи та засоби. Ідеї М. В. Салтевського відображені в його численних наукових працях, монографіях, підручниках, навчальних і науково-практичних посібниках. Певним синтезом його наукової діяльності можна вважати видання у 1997 р. посібника з назвою «Криміналістика у сучасному викладі

¹ Белкин Р. С. История отечественной криминалистики. – М.: Изд-во НОРМА, 1999. – С. 377.

юристів».¹ Результати його наукового пошуку знайшли також своє відображення в найбільш відомих працях щодо окремих галузей криміналістичної техніки: «Вопросы судебной фотографии и киносъёмки» (1974), «Криминалистическая одорология» (1976), «Собирание криминалистической информации техническими средствами на предварительном следствии» (1980), «Использование запаховых следов для раскрытия и расследования преступлений» (1982). І це, лише окремі його праці, які відбивають наукові інтереси автора і звернення до суто складних і дискусійних проблем.

Заслуговує на увагу підхід М. В. Салтевського до джерел криміналістичної інформації (так званий інформаційний підхід). На його переконання судово-слідча пізнавальна діяльність за своєю сутністю має інформаційний характер та у загальному сенсі аналогічна процесу управління, яке охоплює одержання, оброблення, зберігання і використання інформації, тобто її збирання, фіксацію та використання доказів при розслідуванні.² Заслугою криміналістики вважається те, що вона виробляє найбільш оптимальні засоби щодо збирання доказової інформації. Актуальними ще й на сьогодні залишаються ідеї М. В. Салтевського про класифікацію слідчих дій та їх поділ на: слідчі дії для одержання інформації від речей, для одержання інформації від людей, для одержання інформації зі складних (системних) джерел люди – речі.

У нових умовах криміналістика від вивчення традиційних матеріально-фіксованих слідів – вимушена перейти до дослідження звукових, електронних або геномних слідів. Змінюються також способи, прийоми та методи роботи з такими слідами, порядок їх збирання, дослідження і фіксації. У свій час М. В. Салтевський звертався до розгляду слідів людини (криміналістичної гомеоскопії), слідів засобів учинення злочину (криміналістичної механоскопії), мікрооб'єктів і запахових слідів, а також до звукових слідів (криміналістичної фоноскопії).

Результати наукової діяльності М. В. Салтевського підтверджені авторськими свідоцтвами та патентами на винаходи. Він запропонував низку нових методик дослідження речових доказів, запропонував метод вимірювальної фотографії, метод ідентифікації звукозаписних пристроїв, сконструював судово-метричний фотоапарат ФСМ-1 та ін. Під час роботи в НДІ вивчення проблем злочинності М. В. Салтевський був ініціатором створення Лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» і її першим завідувачем (з 1995 р.). Зокрема, в цей час під керівництвом М. В. Салтевського досліджуються мовні сигнали людини для її ототожнення та встановлення психофізіологічних параметрів, розробляється

¹ Салтевський М. В. Криминалистика. В современном изложении юристов: учеб. и практ. пособие. – Х. : Рубикон, 1997. – 430 с.

² Там само. – С. 57.

методика ідентифікації особи за динамікою тривалості елементарних сегментів голосних звуків, пропонуються певні інформаційно-аналітичні системи та ін. Одним із перших вітчизняних криміналістів М. В. Салтевський звернув увагу на необхідність дослідження мережі Інтернет у криміналістичних цілях, можливості дослідження електронних слідів, ідентифікації слідів звуку. Саме в цей період були запропоновані важливі напрацювання для практики правоохоронних органів та експертних установ України, вирішувалося питання щодо впровадження цих інноваційних «продуктів» у практичну діяльність слідчих та оперативних підрозділів.

Цікавою була взаємодія М. В. Салтевського зі студентами під час лекцій і практичних занять з криміналістики. Він, як правило, приносив із собою додаткове приладдя та пристосування для роботи зі слідами (як правило, власного виробництва). Під час занять демонстрував їх реальну роботу та можливості, розповідав про особливості виявлення та фіксації слідів у скрутних умовах (наприклад, можливості виявлення і фіксації різних слідів на дні водойми та ін.), здійснював досліди із запиленням предметів зі слідами рук за допомогою різних пристосувань та різними матеріалами (наприклад, порошком меленої кави).

М. В. Салтевський видатний криміналіст і судовий експерт, знаний педагог і справжній вчитель, який залишив помітний відбиток у криміналістиці та судовій експертизі. Його праці відомі не лише в Україні, а й за її межами. Запропоновані позиції, рекомендації, способи, методи й засоби є актуальними й у теперішніх умовах, вони є корисними для теорії та практики.

Відповідальний за випуск
В. Ю. Шепітько

З нагоди 100-річчя від дня народження професора М. В. Салтевського :
3-11 зб. матеріалів круглого столу, м. Харків, 30 жовт. 2017 р. / [відп. за вип.
В. Ю. Шепітько] ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; НДІ ВПЗ ім. акад.
В. В. Сташиса НАПрН України. – Харків : Право, 2017. – 128 с.

ISBN 978-966-937-305-2

До збірника матеріалів круглого столу ввійшли тези доповідей і повідомлень, які були предметом обговорення учасників круглого столу «З нагоди 100-річчя від дня народження доктора юридичних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України М. В. Салтевського», який було проведено у м. Харкові 30 жовтня 2017 р. в НАПрН України.

Матеріали круглого столу можуть становити інтерес для наукових працівників, викладачів, представників правоохоронних органів, суду, експертів, студентів, а також усіх, хто цікавиться науково-практичним доробком видатного вченого-криміналіста М. В. Салтевського, проблемами криміналістики, судової експертології та інших наук кримінально-правового циклу.

УДК 343.98(477)
ББК 67.9(4УКР)62

ISBN 978-966-937-305-2

© Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2017
© НДІ ВПЗ ім. академіка В. В. Сташиса НАПрН України, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017